

az egész mai köztudatban, s a színpadi hatás csak úgy érhető el, ha a mise en scène nem ütközik bele ebbe a köztudatba. A Varázsfuvolára nézve nincsen ilyen köztudat, ellenben van egy félszázados, ferde tradíció, amelyet egyszerűen átugrottunk, hogy visszatérhessünk az igazi, az eredeti, a helyes tradícióhoz. Az Operaház különben sem áll egyedül ilyen irányú reformjaival. Az új Mozart-előadásokkal egyidejűleg a párisi Théâtre des Arts próbálkozik hasonló irányban XVII-ik és XVIII-ik századbeli operák stílusos fölelevenítésével, minden magántudósi beavatkozás nélkül. Amiért Wagner évtizedeken át harcolt, s amit a saját zenedramáival csak részben tudott megvalósítani, a „Gesamtkunst“ a szó, hang, forma, színi ideális harmóniája lehetségessé válik, s éppen azokban a régi operákban, amelyekben Wagner inkább akadályát látta a „Gesamtkunst“-nak.

SZAK- IRODALOM

AZ IPARMŰVÉSZETI TERVEZÉSEK DÍJ-SZABÁSA címmel az Országos Magyar Iparművészeti Társulat kiadásában megjelent füzet magában foglalja a Társulat és a Magyar Iparművészek Testülete körében folyt hosszú és beható tárgyalások megállapodásait, amelyek arra hivatottak, hogy az iparművészeti tervezők és megbízóik között kötendő szerződéseknel, különösen pedig a díjazásra nézve, útmutatóul szolgáljanak. A szóban forgó díj-szabást egyelőre az Országos Magyar Iparművészeti Társulat és a Magyar Iparművészek Testülete fogadta el kötelezően. A Társulat azonban oda fog hatni, hogy az illetékes minisztériumok, a bíróságok és egyéb hatóságok is e díj-szabást fogadják el irányadóul. A füzet a Társulatnál 1 koronáért kapható.

DÍSZÍTŐ MŰVÉSZET cím alatt füzetes kiadvány indul meg a közel jövőben, amelyben közvetlenül feldolgozható minták és részletrajzok lesznek iparosok, iparművészek, műkedvelők, rajzolóok, kézimunkázók, tanulók és oktatók számára. A minták rendszerint adott célhoz és adott anyaghoz vannak kigondolva, de természetesen alkalmasak arra is, hogy változtatásokkal, alakításokkal kiki a maga kívánságához idomítsa azokat. A Díszítő Művészet főcélja a magyaros formanyelv kifejlesztése és terjesztése, hogy azok, akik Magyarországon a díszítőművészetet — akár kedvtelésből, akár keresetképpen — gyakorolják, minták tekintetében ne legyenek a külföldre utalva. A kiadvány évenként hat füzetben jelenik meg az Iparművészeti Iskola kiadásában az Iparművészeti Múzeum és az Iparművészeti Társulat erkölcsi támogatása mellett. Előfizetési ára egy évre 10 korona.

THE STUDIO YEAR-BOOK OF DECORATIVE ART, 1913. Most jelent meg a Studio vaskos évkönyve, amely a legújabb angol, német, osztrák és magyar iparművészeti alkotások hosszú sorozatát mutatja be művészi

Kéméndy Jenő rajza (Prometheus).

reprodukciókban. Örvendetes, hogy a magyar rész elég gazdag, változatos és előnyös képét adja iparművészetünk fejlettségének. A magyar építészek és iparművészek közül Györgyi Dénes, Kós Károly, Meyer Antal, Menyhért Miklós, Rippl-Rónai József, Lakatos Artur, Rerrich Béla, Vágó József, Vass Ferenc, Vigand Ede, Nagy Sándor, Raab Ervin, Ungváry Sándor, Szilgyi Elemér, a Magyar Iparművészek Műhelye, Dörre Ida, Schulek Ilona, Gruber Hedvig, Bükkerti Mariska szerepelnek a Studio évkönyvében egy vagy több munkával. A magyarító szöveget Levetus A. S. kisasszony írta. Az angolok, németek és osztrákok nevesebb művészeit vonultatják föl és a Studio szerkesztője bevált ízlésével a rendelkezésre álló gazdag anyagnak színe-javát válogatta ki. A sok színes mellékletet is magában foglaló gazdagon illusztrált szép könyvet igaz élvezettel forgathatják mindazok, akik a szépség kultuszáért lelkesedni tudnak.

HANDBUCH FÜR BÜRGERLICHE WOHNUNGSKULTUR. DEUTSCHE WOHNUNGSKUNST v. M. Heidrich. Wiesbaden.

Westdeutsche Verlagsgesellschaft. Ára 3 K. A mintegy 200 képet magában foglaló, csinos kötetben sok mintaszerű szobaberendezést egyes bútorok ábráit látjuk, amelyek a jelesebb német művészek tervei nyomán készültek. A jelenkori német lakásművészet e monografiájának szövegét Trampe dr. írta. Tervező művészek, bútorgyárosok, asztalosok és kárpitosok sok jó ötletet meríthetnek belőle.

TECHNISCHE JUGENDBÜCHEREI I. füzet: Linolschnitt, ára 50 Pfennig. L. M. K. Capeller (Lauingen a. d. Donau) tanítóképzőintézeti rajztanító okos vállalatba fogott, amidőn iparművészeti technikákat ismertető olcsó könyveket ad ki, elsősorban az ifjúság számára. Vállalatának első füzetében az újabban méltán megkedvelt és elterjedt linoleummetszés technikai eljárásait és fogásait magyarázza hozzáértéssel és egyben idevágó néhány jó mintát is mutat be. Közelebb a sablonozásról, papírollózásról és a bélyegzős nyomtatásról szóló füzetek kiadását tervezi. A füzeteket a szerző maga árúsítja.

PÁLYÁZATOK

ELDÖLT PLAKÁTPÁLYÁZATOK. Az Ujlaki Téglá- és Mészégető r.-t. az O. M. Iparművészeti Társulat úján hirdetett pályázat bírálóbizottsága (Nádler Róbert, Szablya Frischauf Ferenc, Helbing Ferenc, a társulat, Wellisch Alfréd kir. tan. és Müller József igazgató a részvénytársaság kiküldöttei) március hó 29-én döntött a beérkezett 60 pályamű felett olyképpen, hogy a 400 koronás I. díjat Csapó (Heim) József, Martos (Singhofer) Géza közös pályatervének, a II. 200 koronás díjat Biró Mihálynak ítélte oda és 100—100 koronáért megvásárolta Örkényi István és Scharf Nándor pályaműveit. — Balatonfüred igazgatósága által hirdetett plakátpályázat bírálóbizottsága báró Kétly Károly elnöklete alatt az április hó 5-én tartott ülésén az 500 koronás I. díjat Zombori Erbits Gyulának, a 300 koronás II. díjat Dévai Bélának, a 200 koronás III. díjat Örkényi Istvánnak ítélte oda.

AZ ANDRÁSSY DÉNES-féle 4200 koronás festőművészeti pályázat részletes feltételeit e számunk hivatalos rovatában közöljük.

Kéméndy Jenő rajzai (Varázsfuvola).

PLAKÁTPÁLYÁZATOT hirdet az Országos Magyar Iparművészeti Társulat közvetítésével az Adria m. kir. tengerhajózási r. t. A kívánt plakáttal új személyszállító hajójáraitra akarja felhívni az Adria a közönség figyelmét. A pályázati felhívást e számunk hivatalos rovatában közöljük.

MŰVÉSZETI OKTATÁS

IZLÉSFEJLESZTŐ ELŐADÁSOK AZ IPARMŰVÉSZET KÖRÉBŐL. Nagyon egészséges és talpraesett eszmét valósított meg a berlini Hohenzollern iparművészeti intézet az úgynevezett izlésfejlesztő kurzusok rendezésében, melyeknek legutóbbi egyik felolvasó ülésén E. Friedmann tartott nagyszámú közönség előtt előadást a lakás művészetéről. A felolvasó rámutatott, hogy mily kevesen értenek még ma is a lakás igazi művészetéhez s ennek egyik oka, hogy a saját ház mindinkább eltűnik a bérlakások tömegei előtt. Ezek pedig épúgy mint a házak façade-jai hamis pompával hivalkodnak. Főleg a nők azok, kik édeskeveset értenek egy lakás építészeti értékéhez s a kibérlés alkalmával tévútra engedik magukat vezetetni egyes aprólékosságok által, mint p. o. a csinos tapéták és lécezetek s amellet teljesen megfélekednek arról, vajjon a lakás fekvése is célszerű és higienikus-e? A fő a reprezentáció. Mindenki arra a néhány zsúrra gondol, melyeket évente adni szándékozik s egymásbanyúló nagy előszobákat keres széles szárnyajtókkal, melyek a felfelületet elveszik. Az építészek viszont a közönség izlése és óhajai szerint építenek: lehetőleg nagy dísztermeket a nyomorúságosan szűk háló- és lakóhelyiségeket. Pedig a hálószoba elrendezésénél gondolni kellene a betegség napjaira is s azokat lakályosabban kellene kiképezni. A szobáknak bútorokkal való túlszűfolását pedig minden körülmények között kerülni szükséges.

Sokat vétének a szép villamvilágítás ellen is. Az a körülmény, hogy ezt mindenütt lehet alkalmazni, sokszor óriási kiadásokra csábít, ámde az igen éles világítás következménye mindenféle szembajok mellett az is, hogy fönkreteszi a művészeti hatást. Az árnyékos helyek, a nűanszok eltűnnek s nincs többé bizalmas félhomály. Párisban ma már intim dīner-eket kevés meghívott vendéggel gyertyavilágítás mellett szoktak rendezni. Csakhogy a gyertyavilágítás sem éppen kellemes, minden ünnepélyessége mellett is lobogó, pislákoló fénye miatt. Talán lehetne itt az előadó szerint némi koncessziót tenni a valóságellen-

ségnek s a villamos gyertyák régi, szép világítási formáit eleveníteni fel.

Szölt azután a felolvasó arról is, hogy mily fák és mily szövetek illenek össze, habár erre alig adható általános szabály, mindenkinek magának kell ezt éreznie, épúgy mint ruhaszövetei kiválasztásánál. A szobákat általában rendeltetésükhöz mérten kell berendezni. Egy férfiszoba nyugalmát és komolyságát nem szabad a tapéták és bútorhuzatok nyugtalan nagy mintáival zavarni. Vázáknak az a rendeltetésük, hogy virágot fogadjanak magukba. Ezért nem helyes, ha üresen állítjuk oda őket. Viszont szárított virágokat csak nagy óvatossággal használjunk. A felesleges, sok apró csecsebecsét és nippet a japánok módjára tanácsos szekrényekbe helyezni el s időnkint a darabokat kicserélni.

Kevesen értik meg, hogy a perzsa szőnyeg sem való minden szobába, valamint bronzdīsz, márvány és olajfestmény sem. A tarka perzsa szőnyegekkel egy interiőr zárt térhatását teljesen fönkre lehet tenni. A japános

Kémény Jenő jelmezrajza (Május királynője).

tea-szoba nem egyéb dekoratív tréfánál s ez csak olyanok engedjék meg maguknak, kik a japán művészettel és kulturával intímeebb lábón állanak.

Egyébiránt nagy balgaság, jegyzi meg az előadó, a stílegységre esküdni, csak az iránt legyen érzékünk, hogy mi illik össze és mi nem, belső értelme szerint, mint p. o. a román és a XV. vagy a XVI. Lajos-stíl. Ne akarjon senki elégtelen eszközökkel stílhú lakást berendezni, sokkal fontosabb az: hogy a tér legyen stílhú, hogy az ablakok, a mennyezet és a világítás fejezzenek ki karaktert, semmint, hogy a bútorok, képek, dísz tárgyak legyenek stílszerűek s a környezet meg nem felelő. Az ízlésben több érzékkel kell bírunk az iránt, ami lényeges s akkor lesz saját stílusunk is.

A BÉCSI IPARMŰVÉSZETI ISKOLA KIÉPÍTÉSE. A bécsi kereskedelmi kamara nemrégiben ülést tartott s ezen egy felszólaló, Kandl Hermann, rámutatott a nagyhírű bécsi iparművészeti iskola bajaira és szükségleteire. Felszólalásának súlyt és jelentőséget az ad, hogy mögötte ott volt e kamara egész közvéleménye s hogy e felszólalás aligha marad hatás nélkül azok részéről, akiknek a nevére címezve van. Arról beszélt, hogy ez az iskola milyen hosszú és nemes küzdelmet folytatott az iparművészi ízlésnek a legmagasabb fokig való kifejlesztése érdekében, de a közönség és az ipari tényezők kegyeibe csak lassan tud beolvadni. Ezért könnyen megeshetik, hogy a legjobb tervezők külföldre fognak elszéledni, ahol a kvalitásos munkának nagyobb becsülete van mint Ausztriában. A bajok forrását abban látja, hogy az iskola szűk és céljának meg nem felelő helyiségekben küzködik. Ezért nem tehet eleget azoknak a kívánságoknak, melyek a nagyipar köréből hangzanak fel, ezért nem jut ott tér például a fémeket feldolgozó osztálynak, az aranyművességet s néhány más olyan szakosztálynak, amelyekben Bécsnek virágzó hírneve van és régóta megszerzett erkölcsi tőkéje. E tekintetben a technikai kezek ügyessége megvan, csak a művészi továbbképzésük lehetőségétől vannak megfosztva. Hogy mit tudnának e téren — megfelelő eszközök birtokában — az iskola vezetői nyújtani, annak pár évvel ezelőtt példáját adták a paszományos-szakon. Mikor ez a hajdan virágzó bécsi műipar divatokokból s más technikák előtérbenyomulása miatt hanyatlani kezdett, akkor az iparművészeti iskola igazgatója, Roller professzor vette kezébe az ügyet. Az ipartestület jó munkásokat és székeket, kanapékat bocsátott rendelkezésére, a főbit, a minták megalkotását, a rajzbeli ügyesség kifejlesztését elvégezték az iskola tanárai. S egyszerre csak oly kitűnő mintákat adtak a

plöröz-tollaktól a ruhapaszomántig az ipar mindenféle ágában, hogy még nagy francia cégek is érdeklődni kezdtek a bécsi paszományipar termékei iránt. Ugyanebben az előadásban a bécsi továbbképzőiskolák szakszerű átalakítását is meg sürgette a felszólaló, amiben főleg a vezetőtanítók szakszerű képességeit óhajtáná korrigálni. Ha az ember e felszólalás lényegét figyelemmel kíséri, akkor nem nehéz felismerni a bécsi iskola olyan hibáját, amelyet léptenyomon tudunk konstatálni a belőle kikerült művészek tevékenységén is: a mindennapos élet szükségleteinek lekicsinylését. Igaz, néhány év óta — főleg a német iparművészet nagy lendülete miatt — a bécsi iskola is többet kénytelen a „kenyér“-kérdésekkel foglalkozni, de még mindig bizonyos luxus- és pompaszeretet, bizonyos túltrafinált pipereízlés jellemzi az iskola sok osztályának termelését. Ami pedig a térvizonyokkal s az anyagi eszközökkel való küzdelmet illeti, ebben, mintha a mi állapotainkra ismernénk. A bécsi iskola is főleg azért tud nehezen belekapcsolódni az életbe, mert a műhelyszerű oktatás sok termet, sok gépet, sok nyersanyagot — egyszóval sok pénzt igényel s addig, amíg a tervező csak a papíron való közléssel kénytelen beérni, ez állapotok aligha javulnak meg. Viszont az iskola mögött ott van, amint e felszólalásból látszik, a bécsi ipari közvélemény. Ott van a legsúlyosabb kereskedelmi tényező, az alsóausztriai kamara, ott van a jóakaró kritika és a buzgó agitáció azok részéről, akiknek kezébe az osztrák ipar sorsa van letéve és ebben a stílusban — sajnos — már nem ismerünk rá a mi állapotainkra.

NÉP- MŰVÉSZET

SOMOGYI TÜKÖRFÁK. A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának szinte kimeríthetetlen gyűjteményéből a somogyi tükörfák (tükrösök) közül mutattunk be ez idei II. füzetünkben, és ezúttal is egy-egy sorozatot. A közölt tárgyak abból az értékes gyűjteményből valók, melyet a legavatottabb kezekkel Herman Ottó szedegettet össze a multban.

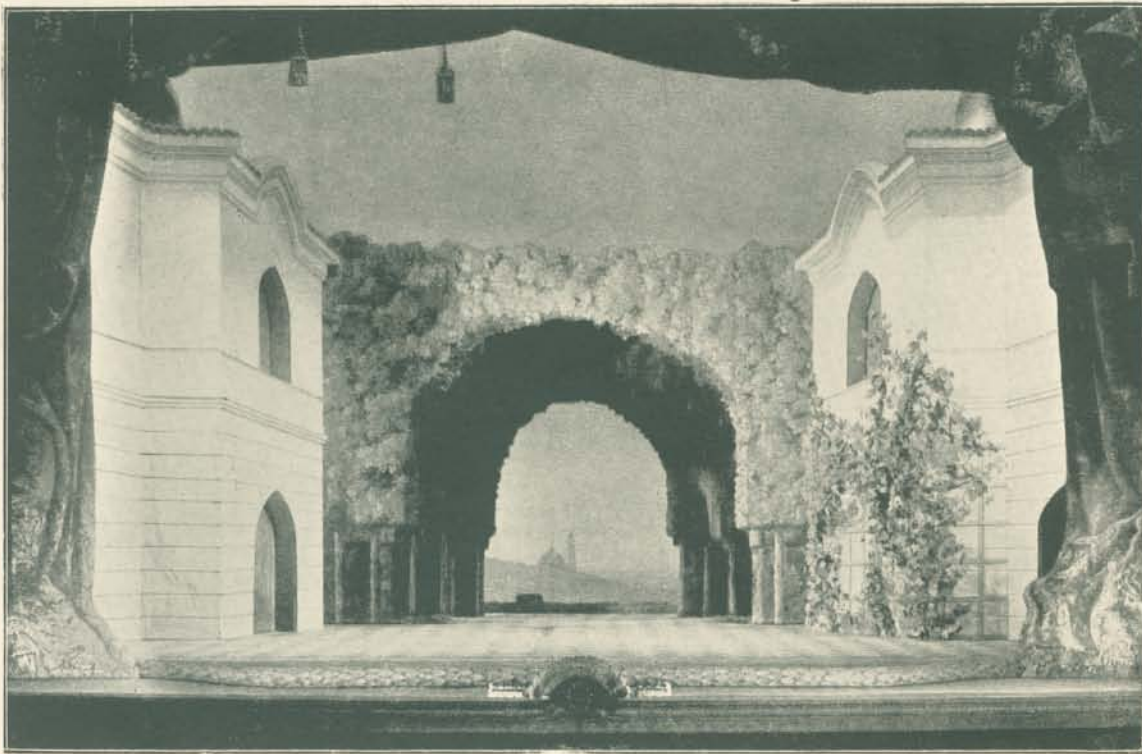
A somogyi tükörfák általában háromféle technikával készültek: karcolással (vésés), faragással és spanyolozással. Legáltalánosabb — éppen mert legmutatósbabb — a spanyolozás, mely tulajdonképpen igen egyszerű eljárás, mint a népi művészet legtöbb technikája. Nem áll egyébből, mint hogy a mintát rákarcolják a fára s a vonalközöket mélyítik. E mélyedéseket azután színes (sárga, piros, zöld, kék, fekete) spanyolviasszal tömik be s

a végén az egészet símára csiszolják. Ezt az egyszerű, de eléggé kötött technikát azonban oly bámulatos ügyességgel tudják a somogyi pásztorok alkalmazni, hogy elég gyakran még hajszálvékony vonalakat is spanyoliroztak, még pedig olyan tartósan, hogy — a bemutatott darabok tanúsága szerint is — nem egy még a félszáz évet is egészen hibátlanul viseli. Természetesen a spanyolozás, mint technika is, új és új motívumokat adott a somogyi pásztorok kezébe, amely körülmény a népi művészet éppen nem csekély alkotóképességéről is tanúságot tesz. De éppen ily bámulatos az az alkalmazkodási képességük is, mellyel a legváltozatosabb alakú idomokba is könnyed, keresetlen és kivétel nélkül pompás megoldásokat visznek bele. Leginkább azonban — azt hisszük — azok a tükörfák tarthatnak igényt megkülönböztető figyelemre, melyek a könyv alakját vették fel. Ilyent mostani sorozatunkban mutatunk be. E könyvalakú tükörfák hátmegoldása oly egyszerű és oly artistikus, de mindehhez még az itt alkalmazott ornamentum annyira kifejezi a kötést is, hogy ezért csakis igazi elragadtatással lehet adózunk a mi népünk egészséges művészetének.

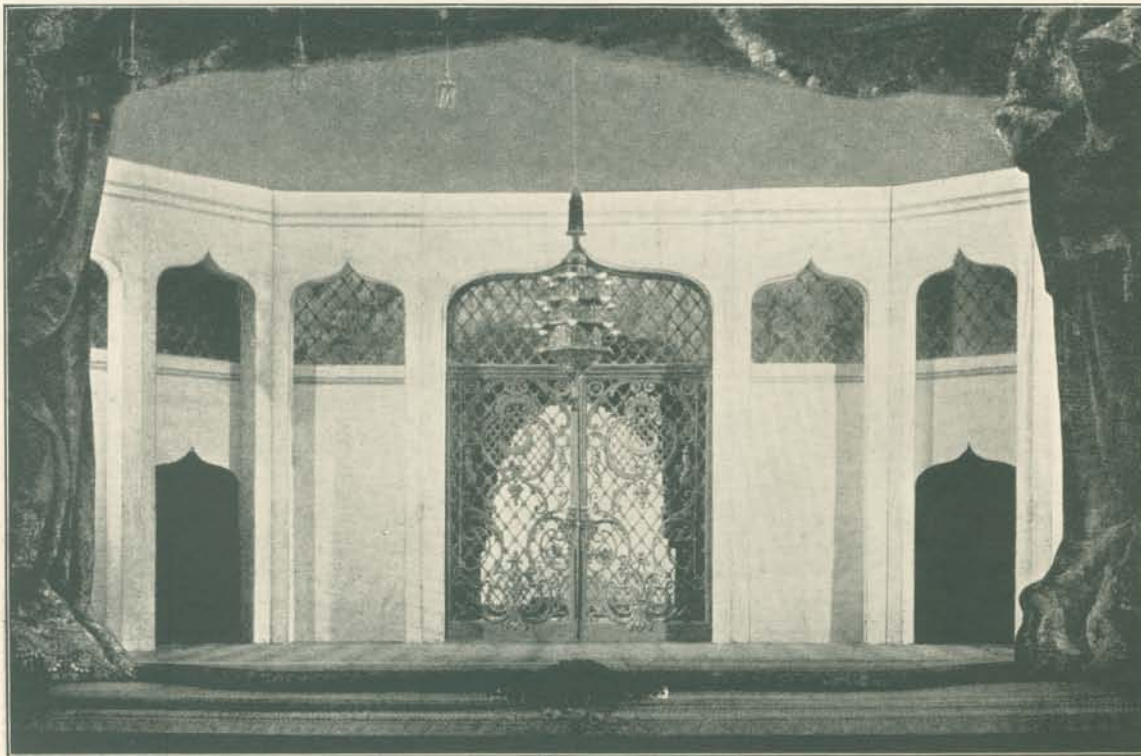
KRÓNIKA

MŰVÉSZET ÉS ÜZLET. Megérkezett a tavasz, a színes virágok, a zöld lombok áldott ideje és virágnylással, lombfakadással kivirultak a budapesti kirakatok is. Piros, kék, zöld színek hirdetik a tavasz jöttét, az élénk öltözködés újból meginduló divatját. De a kirakatok tavasza nem a mi tavaszunk, nem a magyar iparé és művészeté, hanem osztrák tavasz, a körüti kirakatokban a Wiener Werkstätte virágai nyílnak a magyar iparpártolás nagyobb dicsőségére. Tegyük egy rövid sétát a napfényben fürdő utcákon s a fejünk beleszédül abba a kaleidoszkopba, amelyet a bécsi művészet unalomig ismert motívumai vetítenek felénk. Az idei tavasz hozta ezt a divatot, alig van kelmeület, amelynek kirakatában ne jelentek volna meg a németesen stilizált szövetek Klimt és Moser ornamentikájának népszerűbb utáizatai, rajtuk a sokat jelentő, bűvös felírás: Wiener Werkstätte. Miért? — kérdezzük szerényen és álmétködvén a magyar kereskedelem életterfensége fölött. Miért az osztrák iparnak ez a diadalmas bevonulása, miért a függönyszövetek, amelyekből osztrák egyenruha kell hogy készüljön a magyar asszonyok számára? A beözönlésnek egy közvetlen okát, illetve

legelső formáját tudjuk, ott van a Művész-házban, ahol az osztrák művészet látogató-sával fiszteli meg a szegény, tudatlan magyarokat. Oh: előre tudtuk, hogy ez a látogatás nem marad pusztán udvariassági tény, nem is a két kultúra önzetlen barátkozása, hanem meg fogja hozni a maga hasznát az osztrák üzleti élelmességnek. Több ízben figyelmeztettük már a közönséget, hogy a Wiener Werkstätte nagyon sanda szemeket vet Budapestre és álmai között biztosan ott szerepel a budapesti fiók, mint az osztrák ízlés és üzlet újabb terjeszkedési területe; éppen ezért nem fogadhattuk soha szívesen a praepotens osztrák kulturával való barátkozást. Íme, aggodalmaink most valóra váltak, jött Klimt, mint művészet, de utána járt nyomban professzor Wimmer is, mint a művészi eredményeknek üzleti eredményekre való felváltója. A professzor úr előadást tartott a Művészházban és bírva a magyar közönség külföldieskedő sznobizmusában, reklámot csinált az osztrák divatnak. S bizalmában nem is csalódott meg, a kirakatokban megjelentek a Wiener Werkstätte kelmei s amennyire a magyar közönség hazafias érzéseit ismerjük, nyáron az egész város olyan osztrák lesz, mint akár Lerchenfeld. Miért? kérdezzük most már határozottabban és a magyar közönség önértetére appellálva. Miért van az, hogy közönségünk felül az osztrák élelmességnek akkor, amikor idehaza, a saját művészetében felette jobb minőségben kapná mindazt, amit az osztrákok termelésükben szeret? Miért öltöznénk az osztrák köntösbe, mikor a saját háziruhánk sokkal szebb? Csak egyetlen egy körülményre kívánjuk felhívni a közönség figyelmét, hogy talán kíméletlenül, de igazságosan rámutassunk gondolkodásának fonák voltára. Tudjuk, hogy a magyar népi művészet formanyelve a legnagyobb gazdagságot és szépséget tárja elénk. S mégis ezt a formanyelvet eddig még nem sikerült a magyar nők öltözködésébe belevinni. Az asszonyok excentrikusnak és közönségesnek találták. Ekkor Bécsben megindult az iparművészeti mozgalom, amely az ötleteit főleg a mi népművészetünkől szedte s amelynek ornamentikája nagyrészt a magyar formanyelvnek kihasználása. És a magyar közönség most a bécsiek kezéből elfogadja annak a formanyelvnek elrontott mását, amelyet, míg az övé volt, lenézett és kicsinyelt. Sem a nemzeti érzés, sem a magyar szakemberek érvelése, sem a dolgoknak önmagában való szépsége nem volt elegendő ahhoz, hogy a magyarokat a saját művészetük szépségéről meggyőzze: erre a csodára csak egy osztrák professzor volt képes, aki nagyképtlen ütötte a nagy dobos azon

176.

177.

176—177. A "Szöktetés a szerájból" című operának gróf Bánffy Miklós tervét után készült díszlet.

176—177. Décors de l'opéra "l'Enlèvement du Sérail", exécutés d'après le projet du comte Nicolas Bánffy.

157

178.

180.

179.

181.

182.

178—182. Gróf Bánffy Miklós jelmezvázlatai a "Varázsfuvola" című opera részére.

178—182. Projets de costumes du comte Nicolas Bánffy pour l'opéra "la Flûte enchantée".

183.

184.

185.

186.

183—186. Kéméndy Jenő jelmezvázslatai a "Prometheus" c. ballet és "Varázsfuvola" c. opera részére.

183—186. Projets de costumes d'Eugène Kéméndy pour le ballet "Prométhée" et pour l'opéra "la Flûte enchantée".

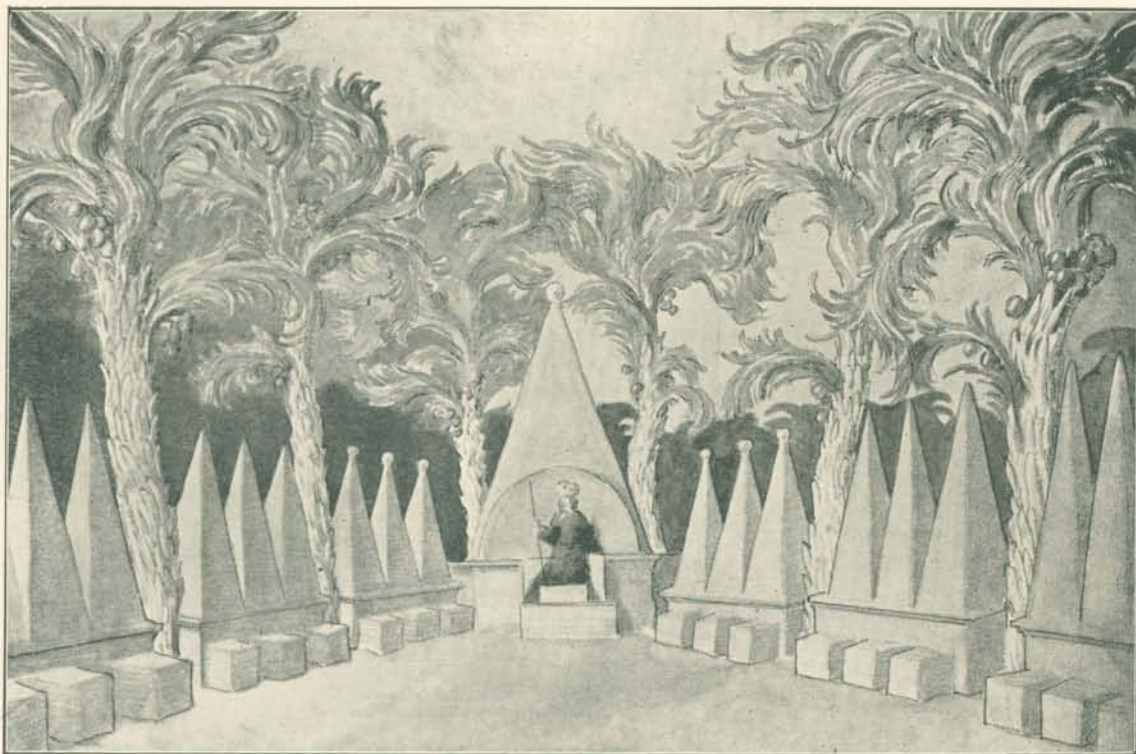
187.

188.

187—188. Gróf Bánffy Miklós díszlelvázlatai a "Varázsfuvola" című opera részére.

187—188. Projet de décors du comte Nicolas Bánffy pour l'opéra "la Flûte enchantée".

189.

190.

189—190. Gróf Bánffy Miklós díszletvázlatai a "Varázsfuvola" című opera részére.

189—190 Projets de décors du comte Nicolas Bánffy pour l'opéra "la Flûte enchantée".

191.

192.

193.

194.

191—194. Gróf Bánffy Miklós jelmezvázlatai a "Prometheus" című ballet részére.

191—194. Projets de costumes du comte Nicolas Bánffy pour le ballet "Prométhée".

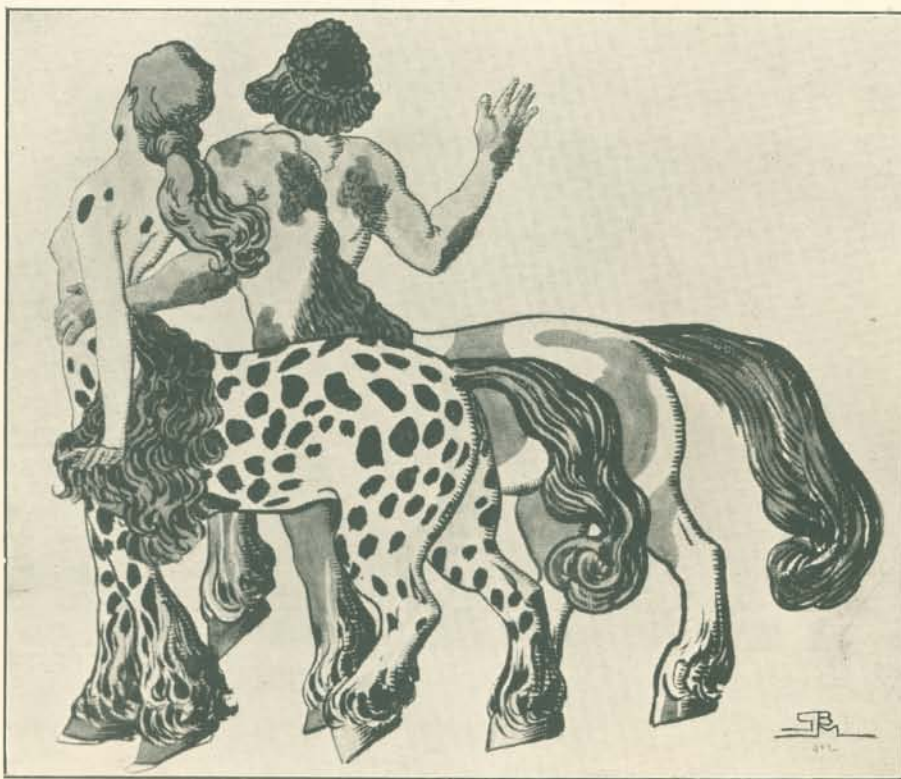
195.

196.

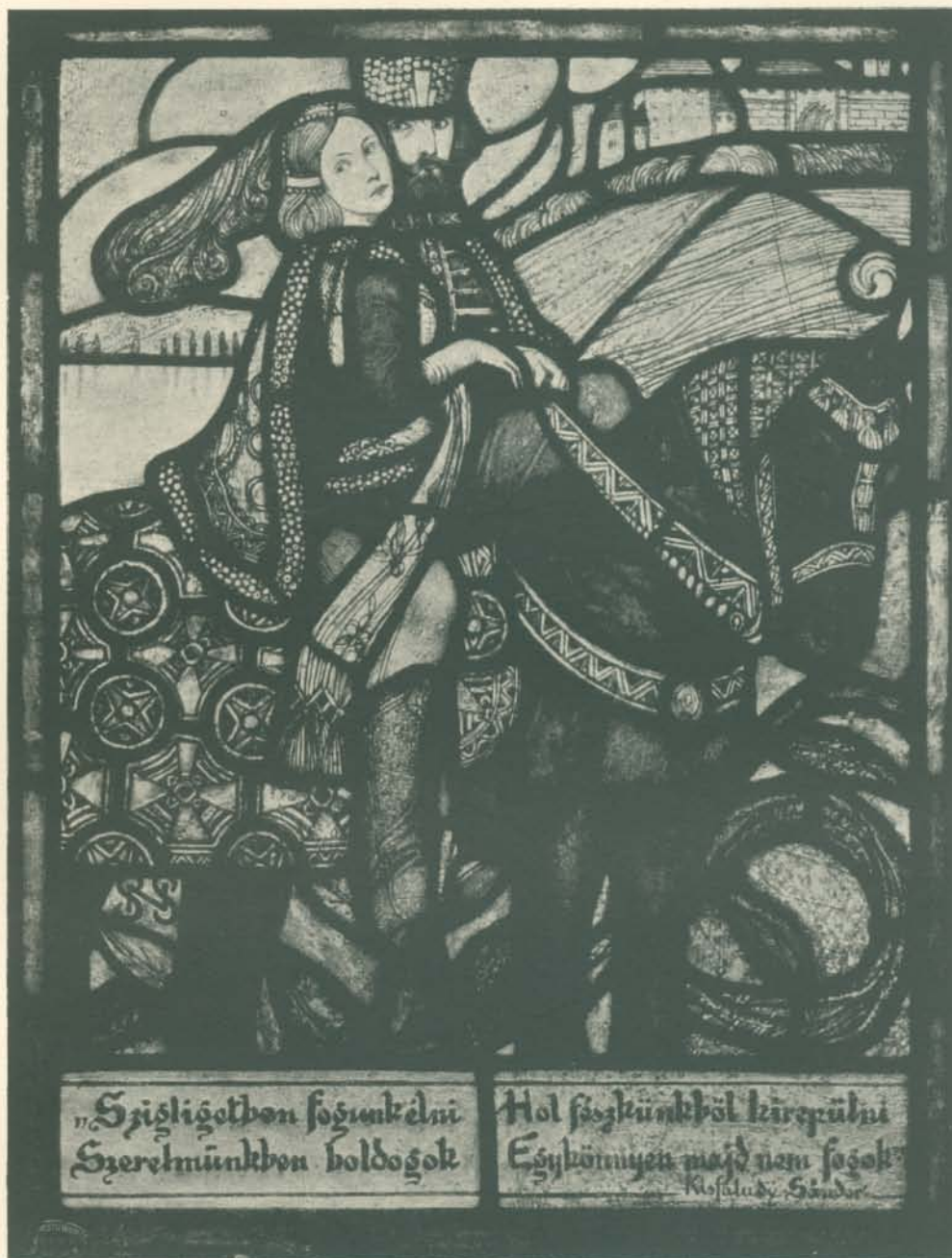
197.

198.

195—198. Gróf Bánffy Miklós jelmezvázlatai a "Prometheus" című ballet részére.

195—198. Projets de costumes du comte Nicolas Bánffy pour le ballet "Prométhée".

199.

199. Nagy Sándor: Űvegkép. Készült Róth Miksa mű-
intézetében.

199. Vitrail.

200.

201.

200—201. Nagy Sándor : Üvegképek. Készültek Róth Miksa műintézetében.

200—201. Vitraux.

202.

203.

204.

202—204. Fehérvári Erzsé and Körmendi Frim János
Majolikaszkulptúrák a "Kéve" kiállításából.

202—204. Figurines en faïence.

205.

206.

207.

208.

205—206. Fehérvári Erzsi és Körmenyi Frimmi Jenő: Majolikasoborcscák a "Kéve" kiállításából. 207—208. Szamosi Soós Vilmos: Éremvázlat.

205—206. Figurines en faïence. 207—208. Projet de médaille.

209.

210.

211.

Szamosi Soós Vilmos: 209—210. A pécsi dalárda 50 éves jubileumára készült érem 1000 koronás pályadíjjal kitüntetett tervezete. — 211. Zutt A. G.: Gyümölcs- és virágtartó domborított ezüstből és csiszolt lívegből.

209—210. Médaille commémorative du jubilé de la Société chorale de Pécs. — 211. Surtout de table en cristal taillé, monté en argent repoussé.

művészet mellett, amely tulajdonképpen nem is az osztrákoké. A Wiener Werkstätte főrekvéméi önmagukban mindenestre tisztelre-méltók, de nekünk magyaroknak igazán nincsen szükségünk arra, hogy az osztrákoktól tanuljunk ízlést, tőlük kapjunk művészetet. Mi itt vagyunk a forrásnál és rendelkezésünkre áll egy csodálatos művészet bűbajos gazdagsága. Csak a magyar közönség venné már észre, hogy a tavasz, amely az osztrák szövevényeken virít, a magyar művészet hervadó ősze s hogy ő ezzel a hervadással többet veszít, mint amennyit a világ minden tavaszával nyerhet.

KÉPESKÖNYVEK. A gyermektanulmányi kiállítás színes képében, az ezernyi látnivaló közt megállítottunk egy percre a képeskönyvek csoportjánál. Három üvegszekrény s kettő közülök telistele szebbnél szebb, művészibbnél művészibb angol, francia és német képeskönyvekkel. Liliput-könyvecskék és nagy albumok, litografikusan egyszerű foltok és rézkarcok finomságaira emlékeztető klisék, ugránczó jókedv és csacsogó tündérvilág, minden tökéletessége ott volt a könyvművészetnek e két üvegszekrényben. A legjobb régi nevek W. Crane, Greenway, Busch, Boutet de Monvel mellett egy csomó kitűnő modern: Dulac, Rackham, Pellar, Kreidolf, mind az ő grafikus tudásuk legnagyobb készségével álltak oda a gyermek művészi nevelésének szolgálatába. De íme, itt van egy jó magyar név is: Willy Pogány, aki a Tristan és Isoldé történetét illusztrálta olyan romantikus művészettel, mely a reneszánsz legfinomabb lapjaira emlékeztet. Csak az a kár, hogy nem magyar, hanem angol könyvet, nem magyar gyerekek öröme, hanem az angol könyvkiadók dicsőségére. Az az ember, aki a viszonyokban kissé járatlan, az efféleben valami hazafiatlanságot, vagy más ilyen motívumot fog keresni. Holott a felelet ott van, a harmadik szekrényben. A harmadik szekrényben ugyanis csupa magyar képeskönyv volt s kell-e mondani, hogy ez volt a legszegényesebb s a legkevésbé biztató. Miért? Talán hiányzanak nálunk a tehetségek? Hiszen ott volt egypár igazán gyönyörű képeskönyv is: Faragó József, Nagy Sándorné, Vadász Miklós könyvei és még egy-két olyan könyv, amelynek nem igen van oka szégyenkezni a legjobb külföldiek mellett. De micsoda szegényes kiállításban! Milyen papiroson, miféle fűzéssel, minő kötésben! Ide kellett volna belépnie, ebbe a szekrénybe, Pogány Vilmosnak s nem tette-e helyesebben, ha még jókor meggondolta magát és mint Willy Pogány belépett a szomszédos angol vitrinába. A magyar könyvkiadók azonban nem esnek kétségbe. Minden jó magyar könyvillusztrátor helyett, akif elvesztünk, hoz-

nak ide — öt rossz amerikai. Az eljárás igen egyszerű. A kiadó a külföldi klisirozók lomtárából összeszed olcsó pénzen egy zsákra való cinkográfiát, azután itthon egy kócos kis poétával, vagy egy gimnazistafiúval irat a képekhez verseket, és kész a magyar képeskönyvpar. A magyar gyerek azután kap a kezébe olyan figurákat és olyan viseleteket, házakat, tájakat, állatokat, melyek idegenebbek neki, mint a tűzföldi tabu. Ha azután a dolog minden tíz esztendőben egyszer napfényre kerül egy üvegszekrény falán és mi káromkodunk érte egy nagyot, — a magyar könyvkiadó a markába nevet és azt gondolja magában: „hiszen ha ez volna a mi legnagyobb bűnünk!”

ÚJ MAGYAR FAYENCEOK. A Kéve kiállítása kedves és finom meglepetést hozott a magyar iparművészetnek. Fejérváry Erzsi és Körmendi Frim Jenő néhány igen sikertült artisztikus fayence-figurát állítottak ki, amelyeknek fényképét jelen számunkban közöljük. A két tehetséges és ambiciózus fiatal művész az orosz ballet néhány jelenetét mintázta agyagba igen finom és egészséges érzéssel, az anyagnak művészi ismeretével és tisztelével. A figurák vonalban és formában ritmikusak, lendületesek, anyaguk karakterének megfelelők, színben igen izlésesek és harmónikusak. A két művész mindenestre nem kevés fáradságot vett magának, amíg az anyagnak ilyen lelkiismeretes kezelését elsajátította s ennek köszönhető ez a szép eredmény, amely kezdetnek különösen biztató és nagy reményekre jogosít. Kiváltképpen örvendetes, hogy a két művész egészen eredeti utakon jár s nem elégedett meg azokkal az olcsó hatásokkal, amelyek segítségével például a Wiener Werkstätte a modern stílus köntösébe bujtatja a technikai tudás fogyatékoságát. Fejérváry Erzsi és Körmendi Frim Jenő nem óvakodtak az áttörésektől, amelyeknek nehézségét a német iparművészet az újfajta stilizálás segélyével igyekszik elkerülni. Az új magyar fayenceok amellelt, hogy anyagukhoz hívek maradtak, kiaknálták ennek összes lehetőségeit. A fayenceokat Fischer Emil gyárában égették, amely egyszersmind azok forgalombahozására is vállalkozott remélhetőleg olyan eredménnyel, amely a két művész ambícióját a megkezdett úton való továbbhaladásra fogja ösztönözni. — A magyar agyagművességnek igen érdekes, jelentős eseménye az a kerámiai kollekció is, amelyet Ligeti Miklós mutatott be az Ernst-múzeum kiállításán. A kiváló művész több esztendei szorgos kísérletezésének és tanulmányainak eredményét bocsátotta a közönség elé s örömmel konstatálhatjuk, hogy ez az eredmény étapeot jelent a magyar

Nagy Sándor
rajza.

agyagművesség újabb fejlődésében, Éppen a művész oeuvrejének fontossága miatt nem foglalkozunk vele most részletesebben, hanem beható méltatásukat a közel jövőre halasztjuk.

KIRAKATTANULMÁNYOK. A nagyvárosi kereskedelem ízlésének fokmérője a kirakatok. Nem a kirakatok nagysága, méretei, tülkrei, izzólámpái, aranyozása, hanem a belső értékei. Az, hogy miként van a rendelkezésre álló terület kihasználva, miként tudja a legjobb árúkat az üvegpolcra rakni a kereskedő, mint tudja hatásukat az utcára vetíteni s miként tudja a legnehezebb tárgyakat is megfosztani a súlyuktól. A jó kirakat jó reklám a cégnek, jó kereset az elrendezőjének és kellemes akcentus az esti sétálónak. A kirakat tanulmány, tehát mindig érdekes és kellemes studium az utca pszichológusának. Aki ebből a szempontból kíséri figyelemmel Budapest fejlődését, az utolsó években meglepő javulást észlel. A kirakatművészetünk valóban nagyvárosiassá vált s kivált egynémely szakmában egyenesen gyönyörűt produkál. A virágosboltok kirakatai például semmi kívánnivalót sem hagynak maguk után, mert annyi színt és annyi frissiséget lehelnek magukból, hogy akarva akaratlan meg kell előttük állnunk. A férfi- és női divatüzletek jobbjai is nemes egyszerűséggel tudják legjobb matériáikat érvényesíteni. Itt néha a blúzok színeiben, vagy a férfieleganciát jelképező fehér-fekete összehangolásában meglepő raffinement-t tapasztalunk; csupa sikk fölülük olyik utca. A könyv- és papirkereskedések kirakataiban is inkább jó, mint rossz példakkal találkozunk, bár itt nem kerülnek el mindig azt, ami a jó kirakat legnagyobb ellensége: a túlszűfoltosság. Vannak azonban árúcikkek, amelyekből még elvétve is alig látni jó kirakatot. Azok, akik cipőket rendeznek el, alig tudják megállni, hogy közben városligeti céllövősátrak rokokodíszzeit is el ne helvezzék, a női kalapüzletek kirakataiban sem igen tobzódik a találékony-ság. Egyenesen lesújtó azonban, hogy olyan

kínálkozó árúcikkekkel, mint aminő a művirág-, a toll, az ékszer, az illatszer és sok egyéb, alig látni imitt-amott egy jó kirakatot. Legfeltűnőbb ez az ékszernél, amelynek minden másnál főbb alkalmá van arra, hogy nemes eleganciát reprezentáljon. Hol maradnak e tekintetben ami ékszerboltjaink a külföldiek mellett! E tapasztalatok szinte megérlelik azt a gondolatot, hogy nem túlságosan egyoldalú-e a kirakatrendezők ízlése, szakképzettsége? Nem ott van-e a hiba, hogy akik ezt a jól jövedelmező foglalkozást űzik, előszeretettel maradnak a divatárúknál, mivel talán ebből a szakmából indultak el. S felmerül itt az a kérdés, hogy — amint Berlinben is megvan már — nem volna-e célszerű nálunk is egy iparművészek vezetése alatt álló ilyen szakiskolát létesíteni, amelyben rendszeres tanulmányok keretében, kiki megtanulná mindazt a szakismeretet, amire szüksége van: rajzot, festést, anyagismeretet, tervezést, berendezőművészetet, grafikát sfb. Evvel éppen a női természettel nagyon jól össze egyeztethető új munkakör nyílna meg a nők részére s addig is, amíg valamely testület jóvoltából, vagy valakinek vállalkozókedvéből ily iskola létesül, jó volna megfontolnia e terv lehetőségeit a mi iparművészeti iskolánknak valamely dilettáns-tanfolyam keretében. N. P.

INTARZIA. A bútorkereskedőnek esztétikai szempontjaiban jelentős szerepe van ennek a szónak: intarzia. Bizonyos áhitattal mondja ki és kétszer is megtörlí a kabátjával a szekrény lapját, mielőtt rámutatna „az intarziára”. Az intarzia szó jól is hangzik, van valami közép-kori göggye is, alkalmas tehát rá, hogy a jámbor vevő, akinek ezer kifogása volna egyébként a szekrény, a commode, az asztal vagy az éjjeli szekrény ellen, — végképpen meghódoljon a döntő érv előtt. „Hja úgy, intarzia is van benne, az már más” — konstatálja és ha a szekrény rosszul van is összeeresztve, a kanapétámla recseg is és az asztal lapja hullámosra sírta is magát, az intarzia mindent eligazít. Ez is rossz esztétikai iskolázottság hatása, a külszín túlbecsülése. Annak az ízléstelen felfogásnak maradványa, mely a szövetnek nem a minőségét nézte, hanem a mintáját, az ékszernak nem a faconját becsülte, hanem az arany karátját és a lámpát nem a szoliditásáért szerette, hanem a csillogó üvegeiért s az aranyrojtokért. A cikornyázó iparművészet utolsó hajtsa ez még, amivel nem azt akarjuk mondani, hogy az intarzia magában véve is ne lehetne művészi, becses és szép. Csak éppen a bútornál minden egyéb tulajdonság fontosabb ennél. A bútor állása, vonalmenete, élei kezelése, anyagszerű érvényesülése, kényelme, biztosságérzete — mind, mind

életkérdések ahhoz a kis virághoz, pókhoz vagy kolibrihoz képest, amelyet beléraktak. Ám ez még hagyján, ha az intarzia ilyen szerény és kivált, ha tisztán a konstruktív formát kiemelő füzér- vagy vonaljellege van. Nagyobb baj az, ha az intarzia egyenesen genreképeket ad a bútor tükröző felületén, ha táncoló parasztlányok, vagy biplánon utazó léghajósok, vagy szarmata lovaskatonák csoportképét vonultatja fel. Az ember ilyenkor zavartan áll a szóban forgó dohányzóasztal előtt és nem úgy néz rá, mint egy dohányzóasztalra szokás, hanem úgy, mint egy képrejtvényre. Az asztal ilyenkor szégyenkezve tűnik el az intarzia mögött és az ember mindenféle elismeréseket keres a tüntető intarzia méltatására. Holott magában azt gondolja az ember. Mégis csak kár ezért szép és jó síma darab tölgy (mahagoni, padukk, mangrove)-fáért, amelyiknek annyi finomság és szeszély van a szövetében. Kár ezért a természetes felületért, amelyen minden rost és minden idegszál új meg új játékok lehetősége volt a természet számára. Kár ezért a síma szép síkért, amelyen a nap sugar, ha végigcikázik, vagy a tárgy, ha körvonalai rávetődnek, olyan fényjátékot ad, amínőre a holt és merev intarzia csak bambán tud bámulni.

HAMISÍTOTT MŰTÁRGYAK MÚZEUMA.

Seligmann Jakob, dúsgazdag amerikai gyűjtő múzeumot készül állítani hamisított műtárgyak számára. A Metropolitan Múzeum igazgatója támogatását ígerte meg Seligmannak, ami azt jelenti, hogy Amerika első nyilvános múzeuma bővében lehet a hamisított műtárgyaknak. Az érdekes múzeum célzata természetesen oktatói. Arra való, hogy a gyűjtőket kitanítsa a hamisítók fortélyaira. Az eszme nem egészen új, mert Brinckmann, a hamburgi iparművészeti múzeum igazgatója már mintegy 15 évvel ezelőtt múzeumában hamisított műtárgyakból álló külön csoportot állított egybe, melyet azóta tervszerűen gyarapít. Kívánatos volna, ha minden múzeum a maga hamisítványait — amelyekből akad mindenütt elég — külön szekrényekben kiállítaná és megfelelő felírásokkal látta el.

ANYUGODALMAS LAKÁS. Egy német ujságcikket olvastunk a minap — Isten tudja hányadszor már — a nyugodalmak lakásról. A cikkíró komolyan és bölcsen fejtegeti benne, hogy a régi sílusoknak s az antik lakásberendezéseknek azért van annyi hívük, mert a régi tervezők minden bútorttal, formájával, vonalával valami összhangot igyekeztek a lakásba belevinni. A cikkíró tehát — Isten tudja hányadik ő már — újból azt ajánlja a modern tervezőknek, hogy erre a nyugalmas

Nagy Sándor rajza.

összhatásra törekedjenek. Nyugodalmak, szép, komoly, harmónikus... csupa szép szó, de nem gondolják-e Önök, hogy az efféléket az emberek rendesen akkor hangoztatják, mikor fáradtak? Mikor kifogy az invenciójuk, vagy — ami vele egy — az újért hevülni tudásuk, a lendületeket szerető, a fejlődést elősegítő erejük. Továbbá: nem gondolják-e, hogy egy lakás, ha véges-végig nyugodalmak, utoljára egy temető hangulatát fogja lehelni? A hálószobámtól esetleg joggal kívánom meg, hogy nyugodalmak legyen, a dolgozószobámtól s az ebédlőtől is valami józan hűvösséget kívánhatok, de a feleségem nem alapítványi hölgy, hogy a budoárjának ne lehetnének színei, merész vagy kacér vonalai és a gyerekeim sem penzionált katonatisztek, hogy „nyugodalmak” legyen a gyerekszobájuk. Egyáltalában mire való a nyugodalmat sematizálni, mikor az egyik embernek a napi munkája után az a nyugodalma, ha lefekszik aludni, a másiknak pedig az, ha kigyúlnak a lámpák, megcsendülnek a poharak, megszólal a zene és megjelennek a színek és parfümök. Nyugalmas lakás talán mégis kevesebbet jelent, mint az a lakás, mellyel minden lakója meg van elégedve, ilyen pedig csak az lehet, amelyikben minden tárgy a lakók egyéniségéhez simul. Majdnem azt lehetne mondani: a lakók lelki világának a complementaire-je, kiegészítője. Ha igaz volna a nyugalmas lakásról szóló tan, akkor az iparművészeti nevelésben két-három tónussal és négy-öt formával be lehetne érni az idők végtelenségéig. Akkor a tervezőnek is, a megrendelőnek is elég volna sémákhoz igazodnia s aki be akar rendezkedni, annak felesleges volna mindent aprólékosan megbeszélnie a tervezővel, hanem egyszerűen azt mondaná: kérek egy barnatónusú középnehéz hálószobát, egy ébenfából való nagyon kompakt szalont, egy bágyadt előszobát!... A jó Isten mentsen meg attól, hogy az egész világ olyan nyugodalmak berendezésű legyen, amilyenek a német cikkírók hetenként elképzelik!

AZ ÜVEGEDÉNY MŰVÉSZI REFORMJA.
 A berlini iparművészeti társulat egy kis kiállítást és egy előadást rendezett, amelyeknek tárgya az volt: mi a teendő az üvegedény művészbibéjételére. Mintegy hetven német üvegyár küldte be legjobb termékeit s ezek kapcsán Jaffé Ernő dr. fejtegette ki eszméit. Elmondta, hogy az edénygyártásra használt üveg manapság csaknem mindig szintelen. A szintelen üveg előállításában azonban sokkal több nehézséggel jár, mint a színesé s tökéletesen szinteleníteni az üveget csak újabban sikerül a selen nevű anyaggal. A művészi ízlés azonban a szintelenség ellen tiltakozik. Ezért metszéssel vagy köszörüléssel igyekeznek az üveget változatosabbá tenni, de ennek a lehetősége annál biztosabb, minél vastagabb az üvegedény fala. Innét van, hogy a köszörült pohárnak mindig vastagfalúnak kell lennie, hogy a belevágott virágok, ornamensek kellően ragyogjanak. Amiből az következik, hogy a közönség ízlését szeretnék a színes üvegek felé terelni. Az üvegnek az olvasztott festékkel való behúzósa, amit azután a kemencében égetnek rá, manapság csak nagyon ritka példányon sikerül kifogástalanul. Sokkal jobb hatásokat lehet elérni azzal, ha a színes felületet csiszolással hozzák ki egy alsóbb üvegrétegből, amely a porcellán glazúr-alatti festésére emlékeztet. Ennek a kétféle rétegnek egymásra hozása már az üvegfűvés alkalmazásával történik s a mintákat később a felső rétegbe nagy óvatossággal csiszolják s még ennél is nagyobb óvatosságot igényel a csiszolás tökéletesítése a fényezéssel. Csak nagyon iskolázott munkás tudja az ilyen eljárást jól végezni. Annál fontosabb, hogy újabban egy amerikai találmány ezt a fényezést feleslegessé tette azzal, hogy két savból álló keverékkel maratja a felületet. Az előadó nagy ügyességgel s gyorsasággal bemutatta e technikai eljárást különböző amerikai (Tiffany) üvegeken, továbbá cseh és rajnai gyárak üvegekészítményein. A kiállítás sokféle préselt s azután maratott ameri-

kai üvegtárgya mellett a könnyed, fűvott német üvegedények, a belga és francia díszesebb termékek nagy gazdagsággal hirdették a mai üvegtechnika sokoldalúságát. A régi cseh és velencei üvegipar ügyeskedése s virtuózsága is él még egy-egy üvegfűvőmester munkáiban, de ennél sokkal tanulságosabb volt az üvegnek a világítótechnikákban való használatát feltűntető csoport. Néhány német iparművész, mint például Beck Münchenben, már jó ideje kitűnő terveket adnak a nagy üvegyáraknak, de előadó azt hiszi, hogy még sokkal többet is lehetne foglalkoztatni, hogyha az iparművészek vállaloznának a dolog technikájával, az üvegyártás gyakorlati módszereivel való megismerkedésre, ami nélkül az iparművész e téren még sokkal kevésbé boldogulhat, mint bárhol másutt.

HENRY VAN DE VELDE, a weimari iparművészeti iskola igazgatója most ünnepelte 50-ik születésnapját. Ez alkalomból a belga és a német lapok rámutatnak messze kiható, úttörő munkásságára és a nagy érdemekre, amiket az iparművészet megújítása körül szerzett. 1902 óta Weimarban működik, ahol irányadó és alkotó tevékenysége kiterjed az iparművészet minden ágára. Mély meggyőződésből fakadó művészi hitvallását, legújabb irodalmi művében, „Amo“-ban fejti ki. Rajongó szeretettel ír a természet szépségeiben és a művészi alkotásokban való elmélyedés gyönyörűségéről és ez az áhitatos szeretet nyilvánul művészi munkáiban is. A célnak lelkiismeretes szemmel tartásával törekszik ő a szépség felé s alkotásait egy tisztalelkű, komoly és kemény küzdelmekben megedzett férfi egészséges szelleme hatja át.

HIBAIGAZÍTÁS. Legutóbbi számunk 108. oldalán közölt cikket nem Emile, hanem Eugène Belville, az Art Décoratif volt igazgatója írta, a 122. oldalon ábrázolt 1. sz. hajtű pedig nem Templier-től, hanem Iribe-től való.

Nagy Sándor rajza.